

Jānis Taukačs: Kā izdzīvot līdz tiesas spriedumam nodokļu lietā?

Jānis Taukačs, zvērināts advokāts

<https://www.delfi.lv/news/versijas/janis-taukacs-ka-izdzivot-lidz-tiesas-spriedumam-nodoklu-lieta.d?id=51058045>

Foto: LETA

Sākumā Valsts ieņēmumu dienests (VID) uzrēķina pāris miljonus pievienotās vērtības nodokļa (PVN). Ja uzņēmums to nevar samaksāt, VID aptur uzņēmuma saimniecisko darbību, atņem PVN numuru, pieņem lēmumu par piedziņu bezstrīdus kārtībā. Fakts, ka uzņēmumam ir vienas no augstākajām algām nozarē un simtiem tūkstošu gadā samaksāti algas nodokļi, nav īsti vērā ņemams. Tad jau var arī ielikt valdi riska personu sarakstā un pieprasīt valdei iesniegt uzņēmuma maksātnespējas pieteikumu. Tas viss ar domu – ja valde nepieteiks maksātnespēju, tā personīgi atbildēs par uzņēmuma parādiem.

Te valdei rodas dilemma – atdot kontroli pār uzņēmumu un novērst atbildības par nodokļiem risku vai nē. It kā uzņēmums varētu iesniegt maksātnespējas pieteikumu, lai vismaz valde nebūtu atbildīga. Taču kāpēc lai valde atdotu neprognozējamam administratoram kontroli pār gadiem lolotu uzņēmumu, it sevišķi, ja tā ir pārliecināta par savu taisnību un ir gatava to pierādīt tiesā? Turklāt

tādā veidā valde var zaudēt iespēju pacīnīties tiesā. Uzņēmumu maksātnespējas procesa laikā kontrolēs maksātnespējas administrators. Labā scenārija gadījumā administrators varētu ļaut akcionāriem apmaksāt advokātus, kas mēģinās izvilkt lietu, bet sliktā – administrators var atsaukt advokātu pilnvaras un nepārsūdzēt pirmās instances tiesas spriedumu vai pārsūdzēt vien formāli un pārstāvēt tiesā visās trīs instancēs vien ķeksīša pēc. Beigu beigās arī pēc veiksmīga tiesas procesa atgūtais uzrēķins var nogrimt, sedzot administrēšanas izmaksas. Daudz nenoteiktības.

Vai kaut ko varētu darīt, lai uzņēmums nenonāktu maksātnespējas situācijā? Jā, tas var palūgt VID grafiku un 5 gadus maksāt šos pāris miljonus pa daļām, un beigās cerēt to visu atgūt kopā ar nedaudz virs 9% gadā par iesaldētajiem līdzekļiem. Tomēr uzņēmums var arī neredzēt nepieciešamību vai nebūt spējīgs investēt šādu summu azartspēlē, kur statistikas likmes ir ne mazāk kā 80% par labu VID. Tātad uzņēmumam tagad jāatrod pāris miljonu, lai to vispār pielaistu pie šīs azartspēles.

Uzņēmums var arī lūgt tiesai pagaidu noregulējumu, kas ļautu visas tiesvedības laikā nemaksāt uzrēķinātos nodokļus un nokavējuma naudu (tikai soda nauda jebkurā gadījumā nav jāmaksā tiesvedības laikā). Taču gadījumi, kad tiesa piekrīt, ka uzņēmums var tiesāties ar valsti bez "dalības maksas", ir gaužām reti. Savukārt tiesnesis, ieraugot tiesā iesniegtos papīru kalnus, neļauj pat pasapņot par pagaidu noregulējumu. Pagaidu noregulējumu var piešķirt, ja pārsūdzētais VID lēmums varētu radīt būtiskus zaudējumus, kuru novēršana vai atlīdzināšana būtu ievērojami apgrūtināta. Tiesa vērtē arī jautājuma pirmšķietamību. PVN lietās tas ir retums, ka lietas nolemj par labu uzņēmumiem, kur nu vēl pirmšķietami un ar milzu dokumentu apjomu. Tātad – nodoklis un nokavējuma nauda jāmaksā līdz tiesai. Starp citu, tieši paša VID darbinieki mēdz veikt tiesnešu apmācības par nodokļu jautājumiem.

Tikmēr uzņēmumam pašam ir liela izšķiršanās – investēt ne vien uzrēķina samaksā, bet arī desmitiem tūkstošus advokātu apmaksā un cīnīties par taisnību vai nospļauties uz visu un uzsākt jaunu biznesu, piemēram, ārpus Latvijas. Advokātu honorārus strīda beigās tāpat neviens nekompensēs pat uzvaras gadījumā. Vienīgi uzvaras gadījumā varētu piesaistīt auditorus un aprēķināt zaudētā biznesa vērtību un pacīnīties par šo zaudējumu piedziņu no valsts, respektīvi – no mums visiem.

Te pat nav runa par to, kam taisnība – VID vai uzņēmumam. Problēma tā, ka uzņēmums var arī neizdzīvot līdz taisnības noskaidrošanai. Ko no tā iegūst valsts un sabiedrība? Vai papildu nodokļus? Būtu tikai saprātīgi, ja arī mūsu valstī, līdzīgi kā citās, VID būtu tiesības runāt ar uzņēmumu, cik tas būtu gatavs par radušos situāciju samaksāt, lai saglabātu biznesu, turpinātu maksāt nodokļus un netiesātos, ja tas jūtas kaut nedaudz vainīgs.

Taču galvenā nepieciešamā pārmaiņa šādās situācijās būtu elastīgāka tiesnešu pieeja pagaidu noregulējuma piešķiršanai. Vairums uzņēmumu pagaidu noregulējumu neprasa, zinot, ka tiesa praksē to tāpat vairumā gadījumu nepiešķir. Ja tas nenotiks arvien biežāk praksē, nepieciešamas attiecīgas izmaiņas Administratīvā procesa likumā. Līdz tam jebkurš uzņēmums var būt apdraudēts, zinot, cik neviennozīmīga ir prakse ar PVN uzrēķiniem un to pirmšķietamību. Lai uzņēmums varētu izdzīvot līdz taisnības noskaidrošanai, valdei nezaudējot kontroli pār to, varbūt tiesu prakse var kļūt elastīgāka jautājumā par pirmšķietamības kritērijiem, kaut vai tādēļ vien, ka Eiropas Savienības tiesu praksē preču vai pakalpojumu pircēja zināšanas par pārdevēja nodomiem pierādīšanas pienākums vairāk gulstas uz nodokļu administrācijas pleciem, nekā tas vērojams Latvijas tiesu praksē?